



Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost



Zpráva z monitoringu města a obce s rozšířenou působností Hranice

V Olomouci dne 18. 3. 2019

zpracoval Mobilní tým

- 1 -

Projekt „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje v návaznosti na zvyšování jejich dostupnosti a kvality“, reg. č. CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_007/0005690, je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky v rámci Operačního programu Zaměstnanost.



Obsah

Úvod.....	3
1.1 Popis ORP.....	3
2 Metodologie výzkumu.....	5
2.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky.....	5
2.2 Metody sběru dat	7
2.2.1 Analýza dokumentů.....	7
2.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory.....	7
2.2.3 Rozhovory v terénu	8
2.2.4 Depistáž.....	8
2.3 Výzkumný tým	9
3 Bydlení	10
3.1 Městský bytový fond, komerční bydlení	10
3.2 Sociálně vyloučené lokality	11
3.3 Bytová lichva	13
4 Zaměstnanost.....	16
5 Společenská atmosféra a rizikové chování.....	19
5.1 Peněžní lichva.....	19
6 Potřeby monitorovaných cílových skupin a dostupné služby	20
6.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci	20
6.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení.....	20
6.1.2 Zadlužení	21
6.1.3 Riziková mládež	22
6.1.4 Rizikovní uživatelé návykových látek	23
6.2 Osoby se zdravotním postižením.....	24
6.2.1 Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením	25
6.2.2 Osoby s mentálním postižením	26
6.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním	28
6.4 Cizinci.....	28
Shrnutí.....	30
Literatura.....	32
příloha č. 1 – Stručné představení projektu Rapid re-housing (Bydlení především) Brno.	33



Úvod

Monitoring ORP Hranice probíhal v rámci zakázky „Mobilní tým jako nástroj rozvoje procesů sociálního začleňování“, která je součástí projektu „Podpora plánování sociálních služeb a sociální práce na území Olomouckého kraje“. V rámci zakázky bude Mobilní tým postupně monitorovat potřeby cílových skupin ve všech ORP Olomouckého kraje, doba trvání zakázky je necelé dva roky (1. 4. 2018 – 31. 12. 2019).

V rámci této zakázky nepřistupujeme k psaní zprávy jen popisně, ale analytickým způsobem. Cílem tohoto přístupu je popis potenciálních slabých míst sítě sociálních služeb a přístupu k monitorovaným cílovým skupinám. Tento postup může vyznívat nevěděčně vůči systémovým aktérům, právě z důvodu akcentování limitů, nikoliv pouze pozitivních faktorů. Výsledek zprávy proto může vyznívat kriticky, což ale není cílem monitoringu.

Vedlejší ambicí monitorovací zprávy je pokusit se zprostředkovat plastičtější obraz života lidí z cílových skupin a sumarizovat jejich potřeby. V textu však nabízíme také perspektivu „druhé strany“, tedy institucí a organizací, které s nimi pracují. Dále v rámci možností, daných omezenou časovou dotací a přitom velkým rozsahem dílčích témat výzkumu, okomentujeme stávající nastavení sociálních služeb a nabídneme návrhy pro jejich zefektivnění či rozšíření do budoucna.

Monitoringem se snažíme přiblížit sociální realitu tak, abychom mohli svůj pohled rozšířit zejména o fakt, že „kontroverzní cílové skupiny“ zdaleka nejsou homogenní, a pokud k nim tak budeme nadále přistupovat, budeme problémy prohlubovat.

1.1 Popis ORP

Území ORP se rozprostírá v nejvýchodnější části kraje a spolu se správními obvody ORP Přerov a Lipník nad Bečvou patří do bývalého okresu Přerov. Na severovýchodě a východě sousedí se správními obvody Odry a Nový Jičín (Moravskoslezský kraj), na jihovýchodě a jihu s SO ORP Valašské Meziříčí a Bystřice pod Hostýnem (Zlínský kraj), na západě a severozápadě s SO ORP Lipník nad Bečvou a Olomouc (Olomoucký kraj). Počet obcí v ORP je 31, počet obyvatel je 33 804.

ORP Hranice je hospodářsky silným regionem a významným dopravním uzlem s výbornou dostupností. Město Hranice je přirozeným centrem oblasti, což se projevuje i na vývoji počtu obyvatel, který s drobnými poklesy dlouhodobě roste. Na druhou stranu, pokud lidé odchází jedná se především o mladé lidi, kteří se stěhují za vzděláním nebo za prací. Hranice jsou také průmyslovým městem v jinak spíše zemědělské oblasti.





2 Metodologie výzkumu

Níže čtenáři blíže popíšeme cíle monitoringu a metody, které jsme při něm využívali.

2.1 Cílové skupiny monitoringu, cíle monitoringu a výzkumné otázky

Cílem monitoringu je zmapovat potřeby vybraných cílových skupin v rámci celého Olomouckého kraje. Zadavatelem je Olomoucký kraj, sekundárními příjemci zprávy pak systémoví aktéři v oblasti sociálních služeb v daném ORP (mezi nimi především Odbor sociálních věcí MÚ Hranice).

Monitorujeme tyto cílové skupiny:

- Osoby v obtížné životní (sociální) situaci
 - Osoby bez přístřeší a osoby ohrožené ztrátou bydlení
 - Zadlužení
 - Rizikovní uživatelé návykových látek
 - Riziková mládež
- Osoby se zdravotním postižením
 - Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením
 - Osoby s mentálním postižením
- Osoby s chronickým duševním onemocněním
- Cizinci

Ve vztahu k těmto skupinám chceme zodpovědět tyto výzkumné otázky:

- Jaké problémy či potřeby, týkající se daných cílových skupin, jsme schopni identifikovat?
- Jaký pohled mají oslovení respondenti na problematiku cílových skupin? Jak ji znají?
- Jaké všechny podoby tyto potřeby/problémy mají? Jaké jsou příčiny těchto problémů?
- Jak se potřeby/problémy řeší, jaké služby jsou k jejich řešení dostupné?
- Jaké jsou limity stávajícího řešení? Z čeho tyto limity plynou? Jaké jsou důvody toho, že na danou službu někdo nedosáhne? Co brání na tato omezení reagovat?
- Jak by se identifikované potřeby/problémy měly ideálně řešit do budoucna? Jaké služby by měly být dostupné? Jak by se měly upravit ty stávající?



K naplnění cílů monitoringu jsme při rozhovorech s institucemi používali tyto otázky:

Jak pracujeme se stávajícími klienty?

- Jaká je jejich znalost cílové skupiny (dále také jako CS)?
- Jaký zaujímá k CS postoj organizace, se kterou je vedený rozhovor?
- Jakou filozofii práce – na bázi znalosti vlastností lidí z CS –s touto skupinou navrhují?
- Existují nějaké „slepé skvrny“ v pohledu na CS? (tj. můžeme v něčem rozšířit či upřesnit čtenáři vnímání vlastností lidí z CS? Překročit stereotyp v pohledu na CS?)
- Vyhovuje nabídka služeb všem?
- Pokud mají výhrady, tak jaké?
- Existují nějaké bariéry na straně klientů?
- Existují nějaké bariéry na úrovni spolupráce v rámci KPSS?

Dostane se na všechny, o kterých víme? (kapacita služeb)

- Jak zjišťujeme, kolik jich je?
- A kolik jich tedy je?
- Pokud se na některé nedostane, tak proč?
- Jakou službu a v jaké podobě by potřebovali?

Jsou nějakí lidé z CS, o kterých nevíme?

- Kolik lidí z CS není bráno v potaz?
- Proč se o nich neví?
- Jaké potřeby mají?
- Jaké služby by potřebovali?
- Proč nemohou nebo nechtějí využívat stávající služby?

Jak je patrné z výše uvedených otázek, nesměřujeme k celkovému, podrobnému popisu dostupných sociálních služeb, ale zaměřujeme se specificky na „slepá místa“ stávajícího systému, což je samozřejmě poněkud nevděčné vůči systémovým aktérům, protože akcentujeme limity a uvádíme „návrhy opatření“, ve kterých nabízíme řešení situace do budoucnosti.

Konkrétní zaměření monitoringu v jednotlivých ORP vychází z průběžně identifikovaných nejzásadnějších zjištění – v případě ORP Hranice jsme tato zjištění ve zprávě rozdělovali zejména na témata týkající se samotného města Hranice.



2.2 Metody sběru dat

V rámci přípravy monitoringu jsme nejdříve analyzovali již dostupné dokumenty a vytvořili seznam stěžejních respondentů, se kterými proběhly monitorovací rozhovory. V terénu jsme poté oslovovali i místní obyvatele a členy jednotlivých cílových skupin. Tato zpráva vznikala na základě přepisů rozhovorů jak s institucemi, tak s respondenty na ulici.

2.2.1 Analýza dokumentů

Využívali jsme tzv. *Desk research* přístup. To znamená, že jsme analyzovali již existující zdroje informací - odborné publikace, zprávy z médiích, výstupy z výzkumných projektů, formální i neformální dokumenty, výroční zprávy atp.

Pro monitoring OPR Hranice pro nás byly stěžejní především na tyto zdroje:

- Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR
- Možnosti rozvoje území - Základní mezioborová studie - Kraj Olomoucký - Hranice na Moravě
- Zpráva z monitoringu města a ORP Hranice 2014
- Interní materiál olomoucké pobočky organizace Člověk v tísni – Výstupy z monitoringu vybraných obcí MAS Hranicko

2.2.2 Kvalitativní hloubkové rozhovory

Stěžejní metodou sběru dat byly hloubkové kvalitativní rozhovory vedené dle předem nachystaného seznamu okruhů.

Respondenti byli rekrutováni zejména z institucí a organizací, které s nimi pracují. Pro každý typ informanta byla struktura rozhovoru modifikována a upravena dle specifik jeho zkušeností s danou agendou.

Oslovené instituce a organizace

- Odbor sociálních věcí a zdravotnictví MÚ Hranice
- Odbor správy majetku MÚ Hranice
- Úřad práce ČR, kontaktní pracoviště Hranice
- Člověk v tísni o. p. s. kancelář v Přerově
- PČR Hranice
- Městská policie Hranice
- Charita Hranice
- Elim Hranice
- KAPPA HELP, z. s.
- OÚ Potštát



- Centrum na podporu integrace cizinců - Olomoucký kraj
- Jdeme autistům naproti z. s.
- Mana, o. p. s.
- Pamatováček, o. p. s.
- SOZE, z. s.
- Společnost Parkinson, z. s.
- TyfloCentrum Olomouc, o. p. s.
- Ministerstvo zdravotnictví, koordinátor reformy psychiatrické péče pro Olomoucký kraj
- Charita Valašské meziříčí, SAS

2.2.3 Rozhovory v terénu

Mimo výše uvedené instituce a organizace proběhly dále rozhovory s respondenty přímo v terénu.

Jednalo se jak o zástupce jednotlivých cílových skupin, tak i další osoby, kterých se problematika nějakým způsobem dotýká: např. tedy osoby pečující, sousedy sociálně vyloučených lokalit a též náhodně vybrané osoby na ulici.

Mobilní tým takto realizoval celkem 73 rozhovorů s běžnými občany, členy cílových skupin nebo jejich sousedy.

2.2.4 Depistáž

Depistáž je aktivní vyhledávání a kontaktování potenciálních uživatelů sociální služby. Kontakt s lidmi z cílových skupin může být navázán několika způsoby:

- přímým aktivním oslovením jednotlivce či skupiny v terénu,
- využitím zprostředkování přes třetí osobu, např. jiného uživatele služby, rodinného příslušníka, autoritu v lokalitě, terénního sociálního pracovníka atp.
- cílené zapojení se do tematických diskuzí na internetu

Mobilní tým v rámci monitoringu v této zakázce nerealizuje aktivní depistáž. Může se ale stát, že zejména v lokalitách, kde chybí síť sociálních služeb, při monitoringu narazí na zájemce o sociální službu. V tomto případě pracovníci MT základní depistáž realizují a poté případnému zájemci o službu zprostředkují kontakt na vhodnou sociální nebo návaznou službu.



2.3 Výzkumný tým

Na projektu se podíleli členové Mobilního týmu, tedy samostatné výzkumné sekce v rámci olomoucké pobočky Programů sociální integrace organizace Člověk v tísní o. p. s.

V některých sledovaných lokalitách Člověk v tísní, o. p. s. rovněž působí v oblasti sociální práce (např. i ORP Hranice). Zabývá se zejména prací s cílovou skupinou osob v obtížné životní (sociální) situaci. V tomto smyslu tedy musíme deklarovat možný střet zájmů. Mobilní tým tedy situaci monitoruje a současně v ní naši kolegové poskytují sociální služby a jsou jedni z aktérů na poli sociálních služeb.

Rizika střetu zájmů jsme si vědomi. Stojíme si ale za tím, že náš popis sociální reality je ve vztahu k jednotlivým organizacím korektní. A to i proto, že centrem našeho zájmu není posuzování či hodnocení činnosti jednotlivých organizací, ale mapování potřeb cílových skupin, podoby a kapacity dostupných služeb (tak, jak ji prezentují oslovené instituce a organizace). Pokud přidáváme hodnotící hledisko, tak spíše v pohledu na celkové a dlouhodobé nastavení systému sociální politiky.

Na výzkumu se podíleli tito výzkumní pracovníci (členové Mobilního týmu):

Řezníček Jan (výzkumný pracovník)

Šustrová Kateřina (výzkumná pracovnice)

Pospíšilík Jan (výzkumný pracovník)

Křištof Roman (výzkumný pracovník)

Kopecká Markéta (výzkumná pracovnice)

Hilscher Zdenka (výzkumná pracovnice)

Láš Michal (odborný garant Mobilního týmu)



3 Bydlení

Také v ORP Hranice se objevují témata k řešení v oblasti bydlení, jak je můžeme pozorovat na celém území Olomouckého kraje. V rámci monitoringu jsme narazili na témata nedostupného komerčního trhu s bydlením, nedostatečný městský bytový fond, etnickou diskriminaci na trhu s bydlením a existenci problematických komerčních ubytoven. Respondenti tuto oblast označují jako aktuálně nejpálčivější, sociální pracovníci mluví o nejčastější zakázce „hledání bydlení“ a aktéři podílející se na plánování a tvorbě nových koncepcí považují bydlení za nejvýznamnější téma k řešení.

„Doučujeme děti, volnočasovky tu máme taky, práce je... Co nám ale chybí, tak jsou byty.“

3.1 Městský bytový fond, komerční bydlení

Bytový fond města Hranice pouze částečně reaguje na potřeby mapovaných cílových skupin, ne však komplexně, a především samotných bytů je nedostatek. Momentální počet je cca 400 bytů, z nichž v případě necelé stovky se uvažuje o prodeji stávajícím nájemníkům (jde o malé podkrovní garsonky). Byty jsou řazeny do čtyř kategorií dle kvality a velikosti, mezi nimi je osm bytů bezbariérových a 31 bytů s pečovatelskou službou. Podmínkami k získání bytu jsou bezdlužnost vůči městu a trvalé bydliště nebo zaměstnání v Hranicích po dobu nejméně jednoho roku. Pořadník veden není, ze zájemců o byt vybírá komise za pomoci bodového systému, při podání žádosti je nutné složit částku 3 000 Kč (částka je vratná nebo se použije jako část úhrady na kauci) a při získání bytu kauci ve výši tří měsíčních nájmů. Jak potvrdili tamní sociální pracovníci, byty jsou pro osoby znevýhodněné na běžném trhu s bydlením nedostupné.

„Podat žádost o městský byt je nereálné. Nepodařilo se to ani jednou. Dokonce jsem měla klienty – seniory z ubytovny, neměli tu trvalé bydliště, tak jsme ho zařídili, popsala jsem tam jejich situaci, která byla vážně zlá, a stejně byt nedostali.“

Zástupci města limity městského bytového fondu reflektují a zasazují se za změnu. Uvedli, že se připravují výzvy na výstavbu bytů, Odbor rozvoje města se zabývá koncepcí z roku 2008 věnované sociálnímu bydlení v duchu prostupného bydlení.¹

¹ <https://www.mesto-hranice.cz/prilohy/30-socialni-politika-mesta>



Bytové fondy v obcích ORP nevykazují dle našeho zjištění žádná specifika nebo témata k řešení, některé obce vlastní několik bytů, v některých případech jsou obývány místními občany v obtížné životní (sociální) situaci nebo zástupci jiných mapovaných CS.

Nabídka komerčních bytů je stejně tak velmi omezená. Respondenti uvádí, že nabízené byty si ve velké míře pronajímají pracovní agentury, které v nich ubytovávají zahraniční dělníky. Ty jsou ochotny zaplatit vysokou cenu a sekundárně kvůli tomu se nájemné v celém městě zdražuje.

„Komerční nájem je tu nereálný. Když se objeví pár bytů, tak jsou ten den pryč. Vezmou si je agentury pro své dělníky.“

S komerčním (v menší míře i s městským) bydlením úzce souvisí zmiňovaná etnická diskriminace. Na tu upozorňovala řada respondentů. Zájemcům o byt je často explicitně sdělováno, že „Romy v bytě nechťejí“. Pokud je tedy nabídka bytu již tak dosti omezená, zájem a ceny jsou vysoké a jsou požadovány kauce, je pro osobu znevýhodněnou na pracovním trhu z důvodu etnické diskriminace prakticky nemožné stát se součástí běžného trhu s bydlením.

Významným aktérem na poli bydlení v ORP je i společnost Elim Hranice, o. p. s. Provozuje azylové domy a noclehárnu a úzce spolupracuje s městem Hranice. Kromě těchto pobytových služeb provozuje také „sociální“ byty a využívá je k vlastnímu systému dostupného bydlení, tedy jako další stupeň po noclehárně a azylovém domě. Majitelem těchto bytů jsou Hranice, také noclehárna a azylový dům jsou provozovány v prostorách města. Zástupci města s Elimem také úzce spolupracují při tvorbě nové koncepce bydlení v Hranicích.

3.2 Sociálně vyloučené lokality

Sociálně vyloučené lokality jsou definovány jako místa, která naplňují více z těchto znaků najednou:

- špatná dopravní dostupnost
- nevyhovující bytový fond
- nedostatečná občanská vybavenost
- vyšší míra kriminality
- špatná pověst lokality
- početnější koncentrace osob nebo rodin v obtížné životní (sociální) situaci



Pod SVL si tedy za určitých podmínek můžeme představit jak dům s nájemními byty, ubytovnu, tak i samostatný domek v menší obci.

Dominantní sociálně vyloučené lokality přímo ve městě Hranice jsou dvě. V první řadě jde o budovu na ulici Vrchlického, bytový dům, který je součástí bytového fondu města. Jde o pokoje se společným sociálním zařízením a kuchyní, v přízemí s recepcí, kde permanentně působí pracovnice firmy Ekoltes spravující budovu. Smlouvy se uzavírají na jeden měsíc, aktuálně zde bydlí cca 65 osob včetně dětí. Typický „dům se špatnou adresou“ funguje v Hranicích jako určité stigma a znamená značné obtíže při hledání jiného bydlení. Provozování domu v této podobě je dlouhodobým problémem, který částečně sanují sociální pracovníci. Ti však podotýkají, že nejčastější zakázku jejich klientů, tedy hledání jiného bydlení, dokážou jen velmi těžko vzájemnou spoluprací úspěšně zvládnout.

„My tu narážíme hodně na to, že když jdeme do ubytovny a chceme motivovat ty lidi, tak jim vlastně nemáme co nabídnout. My jim říkáme, musíte se snažit, musíte se oddlužit. Když se oddlužíte, máte větší šance. Ale my jim nemůžeme nabídnout bydlení, protože bydlení není pro ostatní občany, natož pro lidi z ubytovny.“

Součástí objektu je noclehárna a azylový dům společnosti Elim. Instituce mají odlišný vchod a jak bylo z monitoringu zřejmé, vzájemně na sebe nemají výrazný vliv.

Aktuální plán města je tuto budovu zcela uzavřít (v uvedené koncepci je záměrem objekt rekonstruovat a nové byty využít jako jeden ze stupňů prostupného bydlení) a přestěhovat všechny její nájemníky do bývalé vojenské ubytovny nazývané Jaslo v průmyslové části města. Tento proces by měl být postupný a jeho zahájení je plánováno na nejbližší měsíce (pravděpodobně přelom března a dubna). Byty zde jsou podle některých zástupců města prostornější a mají vlastní sociální zařízení a kuchyň. Společně s ubytovnou se stěhuje také zařízení Elimu, které by mělo mít k dispozici celé jedno patro.

Jiní aktéři na poli sociálních služeb mají ale pochybnosti, zda je takovéto řešení vhodné vzhledem k současným metodám sociální integrace.

„Je to špatně, je to opět segregace, vyloučenější prostorová lokalita. Je to trochu účelové. (...) Budou pryč z města. (...) Nese to ale i to, že se jim zlepší úroveň bydlení, budou mít svoje sociálky, kuchyně a větší prostor. Víze je, že tam bude i sociální služba. A jedná se o prostupném bydlení. Musíme věřit.“



Zástupci města hovoří o Jasle jako o jednom ze stupňů prostupného bydlení. Odborníci však uvádějí, a odpovídá to také názoru MT, že tento přístup, tedy prostupné, „zásluhové“ bydlení, se prokázal jako nefunkční². Zároveň je vyloučení této lokality podpořeno i prostorově, tzn. že se jedná o hůře dostupnou okrajovou část města. V době monitoringu také nebylo jasné, jak dopadne rekonstrukce objektu, čekalo se na elektroinstalace a napojení na kanalizaci.

Další poměrně rozsáhlou sociálně vyloučenou lokalitou je městský bytový dům v ulici Bělotínská, situovaný v její okrajové části. Jde celkem o 32 bytů velikosti 1+1, kde stejně jako na Vrchlického bydlí převážně Romové. Ti většinou získali nájemní smlouvy od města formou odkupu předchozího dluhu na bytě, který v průměru činil 40 až 50 tisíc Kč. Respondenti hovoří o výtržnostech v bytovém domě, sousedských stížnostech kvůli hluku a nepořádku, dlužích na nájemném a celkově jako o místě, které vnímají jako výrazně problematické. Bělotínská by se dle koncepce Odboru rozvoje města měla taktéž rekonstruovat.

Svým charakterem klasickou komerční ubytovnu v ulici Farní obývají také rodiny s dětmi. Jde o 15 pokojů, sociální zařízení a kuchyně jsou společné. Objekt pravidelně navštěvují asistenti prevence kriminality (dále jako APK). Respondenty je tato ubytovna vnímána jako problematická a především nevhodná pro děti.

V Hranicích dále registrujeme několik míst, které se svým charakterem pohybují na hranici SVL, ať už jde o další ubytovny nebo ulice, kde se nachází větší počet domů obývaných osobami v těžké životní (sociální) situaci. Těmito lokalitami jsou Vojenská ubytovna, ubytovna Sokolovna, ulice Československé armády a ulice Čechova. V obcích ORP dochází k výraznější koncentraci sociálního vyloučení v obcích Polom, Bělotín, Hustopeče, Nejdek a Potštát. V obci Potštát se nachází hned tři komerční ubytovny, které jsou obývány převážně cizinci (Ukrajinci, Vietnamci, Rumuni, Bulhaři, Maďaři), dělníky, ale také rodiny s dětmi.

3.3 Bytová lichva

Mobilní tým chápe bytovou lichvu jako využití mezery v zákoně o hmotné nouzi a státní sociální podpoře, kdy soukromník, nebo i firma, kupuje nemovitosti (třeba i ve špatném technickém stavu), které mají z různých důvodů nízkou prodejní cenu, aby je posléze pronajímал osobám ohroženým ztrátou bydlení za neodpovídající nadhodnocené nájemné. Tito „obchodníci s chudobou“ se úmyslně zaměřují na osoby nebo celé rodiny na sociálních dávkách nebo na Romy, kteří kvůli diskriminaci velmi obtížně hledají běžné komerční bydlení. Nájemné neodpovídá stavu nemovitosti a obecně podmínkám k bydlení. Bytový lichvář spoléhá na to, že lidem na sociálních dávkách většinu nájemného proplatí sociální dávky na bydlení.

² https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/kocman_a_klepal_2016_evaluace-prostupne-bydleni_fin_print.pdf



Jako bytovou lichvu lze jednoznačně označit již popsané komerční ubytovny. Například výše nájemného v ulici Farní pro rodinu v jednom z pokojů se pohybuje okolo 11 000 Kč měsíčně.³

Respondenti uvádí, že tento fenomén kromě ubytoven rozšířený ve městě není. V minulosti registrovali jednoho soukromého majitele bytů, zkušenost jim tedy nechybí a jsou si vědomi rizik s bytovou lichvou souvisejících. Kromě Hranic se v nevelké míře objevuje v obcích ORP. Jde například o Milenov, Hustopeče, Nejdek a Potštát.

Potenciál jeho rozšíření zde však nevylučujeme. Jde o fenomén, který se v různé míře objevuje na celém území Olomouckého kraje, obzvláště v posledních několika letech postihuje venkov. Hranicko s množstvím menších obcí se zhoršenou dostupností do větších center pravděpodobně nebude výjimkou. Jednoznačně se v tomto tématu jedná o strukturální problém, který nemá jednoduché a rychlé řešení. Podle Mobilního týmu by bytové lichvě také jednoznačně zamezil chybějící kvalitní zákon o sociálním bydlení.

Návrhy opatření:

Přenastavit koncepci městského bytového fondu

Mobilní tým z rozhovorů s respondenty jasně viděl, že město se snaží pracovat s koncepcí bydlení ve městě a zahrnuje do ní i skupiny osob, pro které je bydlení hůře dostupné. V tomto směru je pohled města a dalších aktérů velmi potřebný. Dokonce některá jiná srovnatelná města se tímto vůbec nezabývají.

Zároveň si uvědomujeme, že problematika bydlení je strukturální problém, který se musí nutně řešit od nejvyšších míst (vlády). Role města nebo dokonce neziskových organizací je v této problematice velmi omezená. Přesto z příkladů dobré praxe jiných měst jde vidět, že i města ve spolupráci s neziskovým sektorem mohou na tuto problematiku velmi efektivně a vhodně reagovat.

Z pohledu Mobilního týmu jdou úvahy města Hranice neefektivním směrem. Koncepce prostupného bydlení, i když vypadá lákavě a logicky, se v praxi neosvědčila a dokonce bylo zjištěno, že je velmi drahá - viz evaluace prostupného bydlení dostupná na tomto odkazu: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/kocman_a_klepal_2016_evaluace-prostupne-bydleni_fin_print.pdf

Hlavním trendem ve finančně dostupném bydlení je v posledních letech přístup Housing first (bydlení především), který se osvědčil jak v jiných evropských zemích, tak i v Brně.⁴ Domníváme se, že tento model by za určitých podmínek mohlo

³ Pro srovnání můžeme uvést, že na komerčním trhu s bydlením se pohybuje nájemné v bytě v centru města o rozloze 65m² (2+kk) okolo 8 000 Kč měsíčně.

⁴ Více informací o brněnském projektu a odkaz na testování projektu, který provedl vědecký tým z Ostravské univerzity a Masarykovy univerzity v Brně je v příloze č. 1



Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost



aplikovat i město Hranice a výrazně tím zlepšit a ovlivnit špatnou životní situaci osob, které špatně získávají důstojné bydlení.



4 Zaměstnanost

Zaměstnanost v celém Olomouckém kraji byla ke konci ledna 2019 3,4 % v okrese⁵ Přerov 4,2 %, v samotném městě Hranice 2,4 %. V ORP Hranice však byla nejvyšší nezaměstnanost v obcích Polom (8,5 %), Rouské (4,8 %), Zámrsky (4,6 %) a Běloutín (3,9 %).

Pracovnice hranického Úřadu práce (dále také jako ÚP) uvedly, a statistiky to potvrzují, že přímo v Hranicích je již delší dobu větší počet pracovních nabídek než uchazečů o zaměstnání. Jako příčiny tohoto faktu se jeví existence průmyslové zóny a napojení na železnici i dálnici.

Významní zaměstnavatelé sídlí zejména v Hranicích v CTParku (průmyslová zóna). Jsou to např. Sigma Hranice, SSI SCHÄFER, Tondach, cementárna, DVP Engineering, Váhala, Společnost Ing. Petr Gross s. r. o. Významným zaměstnavatelem pro cílovou skupinu osob zdravotně postižených je firma KROK, která se pro tuto cílovou skupinu snaží zřídit pracovní místa.

Respondenti z relevantních institucí potvrdili, že i přes relativně dostupné pracovní nabídky jsou v monitorované lokalitě skupiny, pro které je náročné najít si práci. Podle pracovnic ÚP se jedná zejména o osoby zdravotně postižené. I přesto, že v Hranicích existují pracovní nabídky pro osoby se zdravotním postižením, je pro ně stále komplikované práci najít. Obecně platí, že čím větší omezení osoba má, tím hůře je pro ni zaměstnání dostupné. Pracovnice ÚP se domnívají, že roli sehrává i nízká informovanost zaměstnavatelů o tom, že při vytvoření pracovního místa pro osoby z této skupiny lidí mohou využívat určitých výhod (příspěvky, úlevy na daních apod.) Dalšími skupinami lidí, pro které je obtížnější práci najít, jsou osoby pečující, a dále také osoby bez pracovních návyků a s nízkou motivací být zaměstnání (mezi tuto skupinu můžeme zařadit např. osoby bez domova, zadlužené a další).

„Ta práce tady s těma lidma, to chce být trpělivý, hodně trpělivý. Nezavrhat, když ten člověk třeba jednou nechce...”

Při monitorovacích rozhovorech jsme od respondentů zaznamenali i názor, že kvůli „přísnějšímu“ posuzování sociálních dávek⁶ mají nezaměstnaní větší motivaci nastoupit do zaměstnání. Od sociálních pracovníků v lokalitě ale zaznívalo, že roli při hledání zaměstnání hraje do určité míry i diskriminace na trhu práce a „zpřísnění“ posuzování dávek vede naopak k hledání práce „na černo“.

⁵ Zpráva z monitoringu je členěna podle území jednotlivých ORP Olomouckého kraje. S ohledem na skutečnost, že ÚP shromažďuje data po oblastech působení jednotlivých poboček, je v tomto případě použito členění na „okresy“.

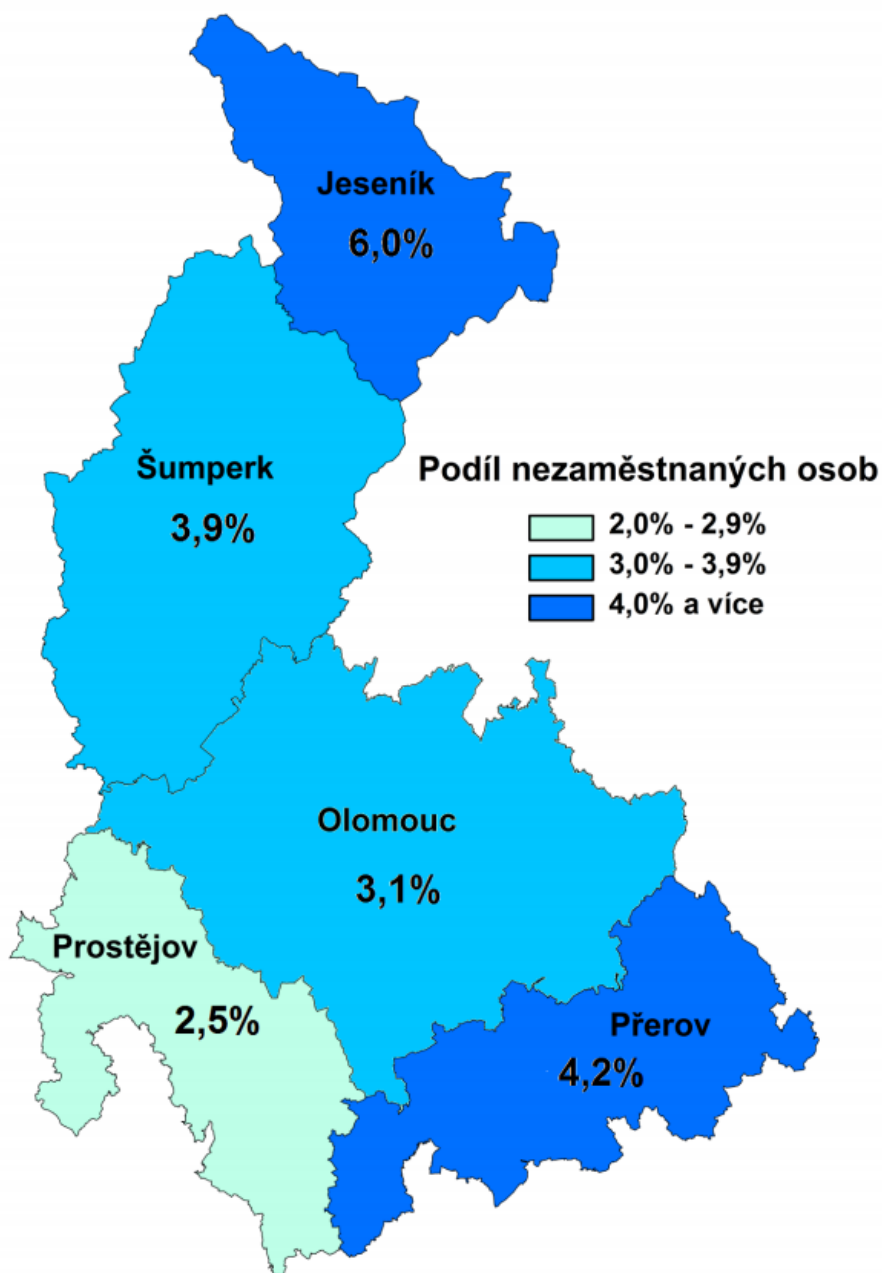
⁶ Zejména dávky hmotné nouze a stupně invalidity.



„Diskriminace je a byla a je všudypřítomná. Je pořád, Romáky nikdo nechce ubytovat... To platí pořád... S prací je to už teď lepší..”

Díky velké nabídce pracovních míst dávají lokální zaměstnavatelé pracovní příležitost i pracovníkům ze zahraničí, především se jedná o Slováky a Rumuny. Zaměstnávání cizinců je v této lokalitě spojeno i s pracovními agenturami.

3. MAPA - Podíl nezaměstnaných osob v okresech Olomouckého kraje





Pověřený obecní úřad	Počet 15-64	Počet UoZ	DOS UoZ	PNO	VM	Počet UoZ/1VM
Hanušovice	4 761	412	390	8,2%	46	9,0
Hlubočky	2 736	64	58	2,1%	215	0,3
Hranice	22 667	615	552	2,4%	897	0,7
Javorník	7 736	736	670	8,7%	60	12,3
Jeseník	13 367	682	601	4,5%	247	2,8
Kojetín	7 883	451	379	4,8%	156	2,9
Konice	6 985	213	192	2,7%	33	6,5
Lipník nad Bečvou	10 073	443	396	3,9%	96	4,6
Litovel	15 365	354	325	2,1%	248	1,4
Mohelnice	12 046	527	506	4,2%	291	1,8
Moravský Beroun	2 199	99	93	4,2%	44	2,3
Němčice nad Hanou	5 649	141	131	2,3%	105	1,3
Olomouc	103 109	3 309	3 091	3,0%	3 060	1,1
Prostějov	57 496	1 535	1 390	2,4%	1 884	0,8
Přerov	44 517	2 173	2 083	4,7%	709	3,1
Šternberk	13 556	489	462	3,4%	146	3,3
Šumperk	39 646	1 467	1 336	3,4%	882	1,7
Uničov	14 799	534	498	3,4%	575	0,9
VÚ Libavá	0	0	0	-	0	-
Zábřeh	21 580	784	731	3,4%	439	1,8
Zlaté Hory	4 166	244	221	5,3%	58	4,2



5 Společenská atmosféra a rizikové chování

V samotném městě Hranice se na první pohled velmi dbá na veřejnou bezpečnost. Město a jeho části mají celkem 25 příslušníků městské policie a tři asistenty prevence kriminality, kteří jsou viditelní téměř „na každém nároží centra města“. Viditelné jsou i prvky kamerového systému. Reakcí respondentů monitoringu na toto téma bylo, že obyvatelé si zvykli.

„Vymizelo téměř veřejné popíjení alkoholu a bezdomovci sekají latinu.“

Sociální situace cílových skupin monitoringu neovlivňuje nijak podstatně společenskou atmosféru v ORP Hranice. V současném období de facto plně zaměstnanosti je sociální situace hodnocena respondenty z institucionální sféry kladně, vyjma přiznané těžké dostupnosti kvalitního a cenově dostupného bydlení pro Romy.

5.1 Peněžní lichva

O lichvě v rámci romských rodin jsme se dozvěděli nezávisle na sobě od více respondentů. Dokonce bylo v tomto směru podáno několik trestních oznámení. Kriminalisté Policie ČR v současnosti i jeden takový případ řeší. Tento fenomén jednoznačně ovlivňuje vnímání Romů jako těch jiných, co si „za své problémy můžou sami“.

Podle několika zdrojů romské domácnosti často řeší potřebu překlenutí nenadálého výdaje formou peněžní půjčky za lichvářský úrok (tj. 100 % i více). Neschopnost splatit včas lichvářům vede k spirálovitě rostoucímu dluhu a upřednostnění splátek před krytím jiných potřeb. Nejčastěji pak primárně lidé neplatí nájem a energie, to v konečném důsledku vede k ztrátě bydlení a odpojení energií.



6 Potřeby monitorovaných cílových skupin a dostupné služby

U všech popisovaných CS nejprve vyjmenováváme, jaké sociální služby jsou jim v dané lokalitě dostupné. Poté se věnujeme podrobnějšímu popisu jak cílové skupiny, tak nesnáží, s kterými se potýká.

U většiny monitorovaných cílových skupin (dále jako CS) jsme zaznamenali limitované možnosti při obstarání důstojného a finančně dostupného bydlení. Nutno dodat, že situace špatně dostupného bydlení kopíruje celorepublikový trend.

6.1 Osoby v obtížné životní (sociální) situaci

Celé této skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje⁷ věnují tyto instituce a organizace:

Odbor sociálních věcí Hranice, Člověk v tísni, o. p. s. – kancelář Přerov, Elim Hranice o. p. s., Charita Hranice o. p. s., Středisko sociální prevence Olomouc, příspěvková organizace, Středisko rané péče SPRP Olomouc, Charita Valašské Meziříčí, KAPPA – HELP z. s., Nízkoprahové zařízení pro děti a mladistvé Fénix.

Do této cílové skupiny řadíme zejména osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení, zadlužené, rizikové uživatele návykových látek a rizikovou mládež.

Členy této cílové skupiny Mobilní tým zaznamenal kromě města Hranice i v těchto okolních obcích: Polom, Běloutín, Hustopeče, Nejdek, Potštát.

6.1.1 Osoby bez přístřeší a ohrožené ztrátou bydlení

Cílové skupině se v Hranicích věnuje společnost Elim Hranice, o. p. s. a také Charita Hranice.

Vycházíme z definice bezdomovectví v Koncepti prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020. Jde o „souhrnné označení pro různorodou populační skupinu zahrnující jak viditelné bezdomovce, tj. osoby, které spí venku (bez střechy), tak osoby, které v důsledku nemožnosti zajistit si jiné bydlení žijí v ubytovacích zařízeních pro bezdomovce, dále osoby, jejichž bydlení je nejisté, a také osoby, které žijí v podmínkách, které neodpovídají minimálním standardům bydlení v daném kulturním a sociálním prostředí.“ (Koncepte prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 8)

Také pro Hranicko platí, že pokud bychom se věnovali této cílové skupině v celé šíři, jak ji Koncepte popisuje, došli bychom k závěru, že do ní můžeme zařadit více, a to až stovky osob. V Hranicích jsme zaznamenali také tzv. „viditelné bezdomovce“⁸, tedy ty, kteří spí venku, popř. na squatu, a kteří jsou veřejností

⁷ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 14. 2. 2019.

⁸ Užíváme zde tuto laicky srozumitelnou kategorii. Více o možných kategorizacích – tj. dle vnímání veřejnosti (bezdomovectví zjevné, skryté, potenciální), dle doby trvání (méně než rok, do pěti let, více než pět let) či dle příčin (výsledek dlouhodobé životní trajektorie; krátká nepříznivá shoda



vnímání jako nejproblematictější. Respondenti se neshodují na počtu těchto lidí a odhady se pohybují mezi pěti až třiceti osobami. Mobilní tým se na základě svého monitoringu přiklání k odhadu městské policie, která tuto CS pro potřeby Odboru sociálních věcí a zdravotnictví a vedení města také mapuje. Domníváme se, že v Hranicích může žít cca 30 osob bez přístřeší. Zástupci městské policie také uvedli, že jsou mezi nimi i Romové.

Osoby bez přístřeší se scházejí v centru města, především v okolí zámku a supermarketů. Policie v souvislosti s touto CS eviduje přestupky jako jsou veřejné pohoršení ze spaní na lavičce a pití alkoholu na veřejnosti, které je zakázáno městskou vyhláškou. V jednom případě se policie zabývala ublížením na zdraví s následkem smrti spojovaný s touto CS.

S touto cílovou skupinou dlouhodobě pracuje společnost Elim. Organizace na začátku tohoto roku otevřela novou službu Nízkoprahové denní centrum, kde je dostupné i sociální zařízení, pračka a potravinová pomoc. K dispozici je také základní charitní šatník. Zavedením této služby se situace CS v Hranicích výrazně posouvá k lepšímu, je využívána a také zástupci institucí, kteří jsou s CS v kontaktu, ji oceňují.

„Jsem rád za denní centrum. I pro nás to je....chvilku stojí u supermarketu, chvilku tady na úřadu a tam mají nějakou možnost se občerstvit.“

Mimo město Hranice osoby bez přístřeší ve větší míře zaznamenány nebyly.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

6.1.2 Zadlužení

Této cílové skupině se věnuje Odbor sociálních věcí a zdravotnictví Hranice a v terénní formě také Člověk v tísni, o. p. s. – kancelář Přerov.

V dluhové oblasti stále převládají pozůstatky „šmejdských praktik“, které umožňovala česká legislativa. Jedná se např. o sporné nebo neplatné rozhodčí doložky, extrémně vysoké sankční poplatky, poplatky advokátům apod. V současné době je již část těchto možností zákonem omezena nebo zakázána.

Podle mapy exekucí je v samotném městě Hranice 8,64 % obyvatel s exekucí, to je celkem 1 351 osob. Průměrný počet exekucí na jednoho zadluženého je 5,3

okolností; na bázi zdravotní indispozice; bezdomovectví volbou) - viz Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020, 2013, s. 7–9)



exekucí. Tento počet ale nezahrnuje osoby, které sice mají problémy s dluhy, ale ještě nejsou v exekuci. Počet těchto osob není možné odhadovat.

V ORP Hranice se nachází několik dalších obcí, které mají v porovnání s ostatními obcemi poměrně velké procento obyvatel s exekucí. Jedná se o:

- Polom 18,27 %
- Jindřichov 14,91 %
- Bělotín 9,08 %
- Rakov 8,53 %
- Potštát 7,99 %

V Hranicích realizuje odborné dluhové poradenství organizace Člověk v tísní, o. p. s. v rámci projektu Oddlužením ke spravedlnosti a dvě hodiny týdně nabízí tyto i jiné sociální služby v rámci konzultačních hodin v prostorách ÚP. Pracovníci Člověka v tísní také mluví o velikém zájmu o poradenství tohoto typu a zároveň o nedostatečné kapacitě.

Návrhy opatření:

Navýšení kapacit dluhových služeb

Všichni oslovení respondenti včetně zástupců okolní obcí v ORP Hranice se shodují na potřebě rozšíření kapacit základního i odborného dluhového poradenství. Jedním z faktorů nedostatku odborného dluhového poradenství je i zpřísnění novely insolvenčního zákona. Kvůli ní se zmenšil počet organizací, které jsou oprávněny (akreditovány) poskytovat oddlužovací služby (zpracovávat a podávat žádosti o oddlužení).⁹

Vzhledem k výše popsanému nedostatku dluhového poradenství v Hranicích i okolí se domníváme, že by v lokalitě bylo dobré posílit (odborné) dluhové poradenství alespoň o dva celé úvazky. Kapacita jednoho úvazku by prospěla zlepšení situace v samotných Hranicích a druhý úvazek by bylo vhodné zacílit na práci se zadluženými v obcích ORP.

6.1.3 Riziková mládež

Cílové skupině nabízí své služby Nizkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix Charity Hranice.

Do rizikového chování mládeže zahrnujeme konzumaci drog a s tím spojené závislostní chování včetně užívání alkoholu, kriminality a vandalismu, dále také virtuální drogy, gambling, politický extremismus, záškoláctví, šikanování a jiné

⁹ Snížení počtu organizací, které mohly podávat návrhy na oddlužení, ale není pouze ke škodě. Podařilo se tím velmi snížit počet podvodných firem, které tuto práci nedělaly dobře.



násilí, rasismus, xenofobii, homofobii, agresivní chování v dopravě a sexuální rizikové chování.

V městě Hranice je riziková mládež respondenty spojována především s užíváním alkoholu, tabáku a marihuany, šikanou a záškoláctvím. Významným a prakticky jediným poskytovatelem sociálních služeb, cílícím na tuto CS, je Charita Hranice se svým Nízkoprahovým zařízením pro děti a mládež (dále také jako NZDM) Fénix. Počet dětí ve věku 7-20 let, které zařízení navštěvují, je poměrně vysoký, pohybuje se okolo 150. V každodenním provozu se pracovníci dokáží věnovat dvaceti dětem. Zástupkyně NZDM uvedla, že kapacita je optimální, jako problém však vnímá prostory, kde je NZDM momentálně umístěno. Jde totiž o třetí patro industriálního komplexu, obklopené komerčními kancelářemi. Objevují se zde stížnosti na nepořádek a hluk a další problémy spojené se společným vchodem apod.

Vedle Charity se rizikovou mládeží zabývá také OSPOD v rámci své běžné agendy a policie pořádající osvětové akce. Výraznou osobností spojovanou zejména s romskými dětmi je dále sociální pracovník města Robert Sutorý, který vede dětský kroužek, pořádá letní tábor a individuálně se věnuje také starším dětem a mládeži v oblasti středního a vysokoškolského vzdělávání.

V samotném městě Hranice tedy služby pro CS existují, situace v okolních obcích je v otázce práce s rizikovou mládeží horší. V obci Potštát hranická Charita v minulosti provozovala NZDM, v konkurenci aktivit místní školy však nenaplnila očekávanou kapacitu a službu zrušila. V obcích ORP tedy momentálně služby tohoto typu neexistují.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

6.1.4 Riziková uživatele návykových látek

<i>Cílové skupině se věnuje přerovská organizace KAPPA – HELP, o. s.</i>
--

Z dostupných informací nevyplývá, že by se situace v oblasti užívaných návykových látek nějak zásadně lišila od celorepublikových trendů. Fakticky dominantní je užívání legálních drog. I když je mediálně vděčnější mluvit o drogách nelegálních, řádově větší a závažnější je problém s drogami legálními. Týká se to i věkové skupiny dětí a mladistvých, kde vyvolávají velkou pozornost každoročně zveřejňované statistiky o zkušenosti s marihuanou (tj. fakt, že asi třetina šestnáctiletých ji alespoň jednou v životě zkusila). Jiný, mediálně méně vděčný údaj ze stejných průzkumů, uvádí, že celoživotní zkušenost s tabákem má 66 % šestnáctiletých (16 % z nich kouří denně) a s alkoholem celých 96 % mladistvých - 41 % z nich se za poslední měsíc alespoň jednou opilo (Moravčík, 2016).

Zástupci CS na Hranicku mohou využívat službu Terénní programy (dále jen TP) o. s. KAPPA-HELP z Přerova. Jde o nízkoprahovou sociální službu, jejímž cílem je snižování zdravotních, sociálních a právních rizik spojených s užíváním



nealkoholových návykových látek. Pracovníci nejsou v kontaktu pouze s uživateli návykových látek, ale také s jejich blízkými a širším okolím. Do Hranic dojíždí jednou týdně, distribuují zde ve spolupráci s místními lékárnami harm-reduction balíčky, se svými klienty se kromě výměny injekčního materiálu zabývají zakázkami jako jsou dluhy nebo bydlení a také léčbou závislosti. Aktuálně spolupracují s cca 16 klienty, pokud jde přímo o uživatele, dalších zhruba 20 osob je na službu navázáno prostřednictvím sekundárních výměn injekčního materiálu¹⁰, a dalších asi 30 klientů je povětšinou příbuznými uživateli. Zástupkyně této organizace uvedla, že drogová scéna v Hranicích je uzavřená a anonymní.

Návrhy opatření:

Posílit terénní služby pro tuto CS

Služba, která je momentálně v ORP provozována, sice reaguje na potřeby CS, ne však v dostatečné míře. Zástupci KAPPA-HELP jsou v pravidelném kontaktu se skupinou potřebných osob, z kapacitních důvodů však depistáž či dojíždění do jiných obcí než do centrálních Hranic není možná. Potřebnost obojího však vnímají. Respondenti v rozhovorech stejně tak mluvili o tom, že by bylo vhodné zřídit či posílit „drogové služby“. Navrhujeme tedy provést podrobný monitoring potřebnosti služeb pro tuto CS jak v Hranicích, tak v okolních obcích, který by vyhodnotil, zda je vhodné zřídit také ambulantní službu. V této chvíli lze konstatovat, že současnou kapacitu terénní formy služby je třeba alespoň zdvojnásobit.

6.2 Osoby se zdravotním postižením

Cílové skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹¹ věnuje Městys Hustopeče nad Bečvou, Charita Hranice, TyfloCentrum Olomouc, o. p. s., Hospic na Svatém Kopečku, Domov seniorů Hranice, příspěvková organizace, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR, Středisko rané péče SPRP Olomouc, Tyfloservis, o. p. s., Podané ruce - osobní asistence, Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s. a Židovská obec Olomouc

Do této cílové skupiny řadíme osoby s fyzickým, mentálním, smyslovým či kombinovaným postižením, dále také seniory, kteří kvůli věku a zdravotnímu stavu již částečně nebo úplně nezvládají sebeobsluhu a naplňování dalších základních životních potřeb. V neposlední řadě jde i o jednotlivce po úrazech nebo nemocech a osoby mající problémy se zvládnutím péče o vlastní osobu. Počty lidí v této skupině se i kvůli demografické křivce neustále zvyšují.

¹⁰ Při sekundární výměně klient zajišťuje výměnu injekčního materiálu pro více uživatelů návykových látek. Většinou se jedná o osoby, které nejsou v kontaktu s žádnou službou zajišťující distribuci harm reduction materiálu. Důvodem pro využívání sekundární výměny mohou být například obavy o anonymitu či nevyhovující dostupnost služeb.

¹¹ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 19. 2. 2019.



6.2.1 Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením

Této podskupině se věnují zejména Charita Hranice a Podané ruce - osobní asistence. Zájemci o další, zejména specializované služby, pak sami mohou hledat služby u „celokrajských“ organizací.

Vzhledem k velké šíři této monitorované skupiny je potřeba ji více rozdělit a popsat.

Nejprve se zaměříme na osoby se zdravotním postižením, které MT chápe jako osoby s tělesným postižením, které má přímou souvislost s pohybovým postižením, a osoby se sluchovým, zrakovým nebo jiným smyslovým postižením.

Největším poskytovatel sociálních služeb pro tuto CS v tomto ORP je Charita Hranice. Mezi její nabízené služby patří domácí zdravotní péče, kompletní domácí péče hospicového typu, pečovatelská služba, osobní asistence a služba zajištění kompenzačních pomůcek pro klienty. Dalším velkým poskytovatelem je Domov seniorů Hranice, který poskytuje tři sociální služby. Jedná se o pečovatelskou službu, domov se zvláštním režimem a domov pro seniory.

Nejvíce je využívána služba pečovatelské služby a osobní asistence. Služby mezi sebou i v rámci svých klientů často spolupracují. Mezi klienty se najdou i takoví, kteří využívají služby osobní asistence přes týden a pečovatelské služby o víkendu. Nejpočetnější skupinou, která využívá tuto službu, jsou senioři.

Další možnost, jak podpořit péči o osoby v jejich přirozeném prostředí je role respitní péče. Při rozhovorech s institucemi zaznělo, že by uvítali odlehčovací službu zejména v terénní formě. I my domníváme, že kapacity respitní péče v celém Olomouckém kraji jsou značně nedostupné. Podle slov respondentů krátkodobé ulehčení nabízí Charita Hranice svou pečovatelskou službou.

Respondenti z okolních obcí si uvědomují problém stárnutí populace. Již teď jsou stávající kapacity služeb pro tuto skupinu obyvatel naplněné a s výhledem navyšování počtu této CS budou stále více potřebné.

Návrhy opatření:

Rozšíření kapacit odlehčovací služby

Pro celokrajskou situaci navrhujeme zřídit zcela nové odlehčovací služby. Vzhledem ke komplexnosti této problematiky si netroufáme odhadnout, kolik nových odlehčovacích služeb je v ORP a celém Olomouckém kraji potřeba zřídit. K přesnějšímu odhadu by byl potřeba podrobnější monitoring.



6.2.2 Osoby s mentálním postižením

Cílové skupině se věnuje Charita Hranice.

Další podskupinou jsou osoby s mentálním onemocněním. Zahrnujeme do ní osoby s mentálním postižením a osoby s poruchou autistického spektra (dále PAS). Sociální a návazné služby pro tuto CS jsou jak v ORP Hranice, tak ale i ve více místech Olomouckého kraje dostupné v omezené míře. I z tohoto důvodu se v této podkapitole věnujeme převážně popisu osob s PAS jak v Hranicích, tak obecně v Olomouckém kraji.

V ORP Hranice převládá péče o mentálně postižené jedince v domácím prostředí. Podle respondentů se jedná zejména o péči rodičů s výpomocí dalších rodinných příslušníků. Prakticky jediným poskytovatelem služeb pro tuto CS je Charita Hranice. Osoby s mentálním postižením mohou navštěvovat denní centrum Archa, jejímž hlavním cílem je pomáhat klientům se začleněním do společnosti. Vzhledem k absenci služeb specializujících se na tuto cílovou skupinu využívají mentálně postižení také Domácí hospicovou péči a Osobní asistenci¹². Stejně jako v jiných ORP ve chvíli, kdy již osoby pečující nejsou schopné se o „svou“ osobu s mentálním postižením starat, je velmi obtížné nalézt volné místo v pobytové službě pro tuto CS. Čekací lhůty na umístění se velmi liší podle konkrétní diagnózy klienta, ale mohou se pohybovat až v řádu několika let.

Poruchy autistického spektra

Mezi osoby s mentálním postižením se řadí i lidé s poruchami autistického spektra. V této části textu se jim tedy budeme samostatně věnovat.

Respondenti se při hloubkových rozhovorech shodovali, že počet případů PAS přibývá, to vysvětlovali především lepší a propracovanější diagnostikou, nikoliv větším výskytem případů ve srovnání s minulostí. Porucha je sice zvýšeně medializovaná, situace se proti době před 10, 15 lety zlepšila, navzdory tomu stále čelí nepochopení.

Přesto si hlavně rodinní příslušníci osob s PAS myslí, že aktuální institucionální přístup k této CS je krátkozraký a invalidizující – PAS jsou sice neléčitelné, vhodným působením je ale možné jejich projevy mírnit (včasným podchycením i poměrně výrazně). Investice do osobní asistence se později vrátí v podobě vyšší soběstačnosti i kvality života jak dané osoby, tak pečujících osob. Příklady dobré praxe z ciziny ukazují, že lidé s PAS jsou schopni v rámci chráněného bydlení a chráněného zaměstnání (např. chráněné farmy v Irsku), žít kvalitní život i v okamžiku, kdy se o ně jejich rodiče již nedokážou postarat. Přitom právě pro osoby pečující je fakt, že se o své blízké s PAS nebudou moci v budoucnu postarat, zdrojem silného stresu a obav z budoucnosti.

¹² Osobní asistenci využívají převážně klienti, kteří mají diagnostikovanou demenci Alzheimerova typu a Parkinsonovu chorobu. Osobní asistence zde i v některých případech supluje i formu krátkodobé pobytové odlehčovací služby, která v daném ORP chybí.



„Hodně mě stresuje nejistota toho, že nevím, co se stane, až se o ni nedokážeme postarat. Modlím se, aby se do té krátké doby udělaly dobrý služby pro ně.“

Souvisejícím palčivým problémem je otázka statusu pečující osoby. Ačkoliv jde o náročnou péči, která stát vyjde levněji než umístění do ústavu, pečující osoby nemají žádný zvláštní status, nemají nárok na dovolenou, na nemocenskou.

Zároveň se zásadně nedostává odlehčovacích pobytových služeb pro tuto CS. Pro celý Olomoucký kraj jsou dostupné odlehčovací služby v Šumperku, které mají celkem čtyři lůžka. Obě organizace, které v Šumperku tuto službu poskytují, uvádí, že jejich kapacita je neustále naplněná. Obsazenost těchto lůžek je taková, že je třeba volat alespoň tři měsíce předem, aby ji bylo možné využít. O zřízení dvou až třech respitních lůžek uvažuje Domov pro seniory Jesenec. V této chvíli však není znám konkrétní termín nebo podoba služby.

Situace v Hranicích odpovídá stavu v Olomouckém kraji, lidé s PAS se mohou obracet na olomouckou organizaci Jdeme Autistům Naproti z. s., avšak možnosti sociálních, zdravotních či vzdělávacích služeb přímo v lokalitě chybí.

návrhy opatření:

Zpracovat koncepci sociálních a návazných služeb pro tuto CS

Pro určité diagnózy je v Hranicích dostupný denní stacionář Archa. Jeho nastavení však neodpovídá celé šíři této cílové skupiny. Mobilní tým se domnívá, že chybí více služeb (ať sociálních nebo návazných) např. pro osoby s poruchou autistického spektra nebo demencí Alzheimerova typu. Tato nedostatečnost služeb pak působí negativně i na osoby pečující. Pro přesnější návrh koncepce pro tyto osoby je potřebný podrobnější monitoring.

Zřídít pobytovou odlehčovací službu pro tuto CS

Z monitoringu jednoznačně vyplynulo, že je potřeba výrazně posílit odlehčovací služby pro tuto CS, a to jak v Hranicích, tak v celém Olomouckém kraji. Na základě našeho monitoringu nelze stanovit přesný počet lůžek pro tuto službu. K tomu by byl potřeba podrobnější monitoring.



6.3 Osoby s chronickým duševním onemocněním

Cílové skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹³ věnuje Duševní zdraví, o. p. s. v Přerově a Společnost Mana, o. p. s.

Situace osob s chronickým duševním onemocněním se v poslední době v celé České republice mění. Vliv na tyto změny mají jak nové postupy v zahraničí, tak i reforma psychiatrické péče, která aktuálně v ČR probíhá.

Cílová skupina osob s duševním onemocněním se nejčastěji potýká se stigmatizací, nedostatkem adekvátního bydlení, či s těžkostmi při navazování kontaktů. Bariéru nachází i v oblasti zaměstnání. Obecně lze říci, že čím menší omezení člověk má, tím lepší jsou možnosti hledání zaměstnání. Největší rezervy jsou v zaměstnávání lidí s větší mírou omezení, kteří potřebují práci více přizpůsobit, což je pro zaměstnavatele starost navíc. Chráněná pracovní místa, kde by mohli lidé s duševním onemocněním pracovat momentálně na Hranicku nejsou. Další bariéru, na kterou tito lidé naráží, je (ne)uznání příspěvku na péči, kdy jsou osoby z této CS posuzovány pouze podle svého fyzického stavu.

Podle respondentů i našeho monitoringu v celém ORP chybí psychologické a psychiatrické služby, osoby z této CS tak musí dojíždět nejbližší do Přerova, kde jsou ale dlouhé čekací lhůty. Odbor sociálních věcí města Hranice ale plánuje realizovat výzkum této CS a jejich potřeb. Zjištěné informace pak využijí při novém komunitním plánování sociálních služeb.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.

6.4 Cizinci

Cílové skupině se podle katalogu sociálních služeb Olomouckého kraje¹⁴ nevěnuje žádná organizace či instituce. Cizinci se tak mohou obracet na pracovníky „celokrajských“ organizací, jako jsou Centrum pro integraci cizinců Olomouc a organizace SOZE, z. s.

V celém Olomouckém kraji je podle dat ke konci roku 2018 z Českého statistického úřadu 12 341 cizinců, v okrese Přerov, pod který Hranice spadají, je cizinců 2 370. Přesná čísla za dané ORP se nám nepodařilo zjistit. Respondenti se však shodují na tom, že počet cizinců jak v ORP, tak v celé republice stále roste, např. v Potštátě zástupci obecního úřadu uvedli, že zde bydlí okolo 50 cizinců. Jde převážně o osoby ze Slovenska, Ukrajiny či Rumunska, které jsou zaměstnanci

¹³ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 19. 2. 2019.

¹⁴ Dostupný na <https://kissos.kr-olomoucky.cz/katalog/vyhledavani.aspx> z 19. 2. 2019.



místních továren a které obývají místní ubytovny či v menších skupinkách samostatné byty.

Na CS jsme se průběžně dotazovali, neidentifikovali jsme ale žádné závažné problémy, či specifické potřeby. Podle názorů respondentů cizineckou problematiku reprezentují bezproblémoví, firmami cenění zaměstnanci, se kterými nejsou žádné závažné problémy. Zástupci sociálního odboru pouze uvedli, že místní obyvatelé ve spojitosti s cizinci vyjadřují obavy ze vzniku dalších ubytoven. I proto se rozhodli provést podrobný monitoring ubytoven a této CS, který chtějí realizovat v tomto roce.

návrhy opatření:

K této cílové skupině nemá Mobilní tým žádné návrhy opatření. Ty by mohl popřípadě navrhnout podrobnější monitoring této CS.



Shrnutí

Zpráva z monitoringu města a ORP Hranice se věnuje zejména samotnému městu Hranice. V ostatních obcích Mobilní tým nezaznamenal větší výskyt monitorovaných cílových skupin (dále CS). V průběhu monitoringu jsme oslovili celkem 19 institucí a 73 respondentů z řad veřejnosti. Sběr dat byl zaměřen na čtyři cílové skupiny – Osoby v obtížné životní (sociální) situaci¹⁵, Osoby se zdravotním postižením¹⁶, Osoby s chronickým duševním onemocněním a osoby v krizi a Cizinci.

Kapitola Bydlení nejprve popisuje městský bytový fond a trh s komerčním bydlením. Z monitoringu vyplynulo, že dostupnost bydlení je pro osoby znevýhodněné na trhu s bydlením velmi špatná. Městský úřad o této situaci ví a již od roku 2008 má bytovou koncepci, kterou se snaží realizovat. Tato koncepce je postavena na přístupu Prostupného bydlení.

V kapitole se pak věnujeme i sociálně vyloučeným lokalitám (dále jako SVL) a bytové lichvě. V městě jsou dvě hlavní SVL. Hlavní je ubytovna na ulici Vrchlického. Ta se má ale podle městské koncepce rušit a její obyvatelé se mají stěhovat do nově zrekonstruovaného objektu Jaslo. Objekt na Jasle byl v době monitoringu ještě v rekonstrukci a informace o tom, kdy a kdo se tam bude stěhovat, se různily. Někteří respondenti zdůrazňovali, že půjde o mnohem kvalitnější bydlení a že v objektu bude také dostupná sociální služba. Jiní respondenti naopak kritizovali to, že bude vytvořena další SVL, včetně prostorového vyloučení a koncentrace osob v obtížné životní (sociální) situaci na jednom místě.

Kapitola Zaměstnanost popisuje fakt, že ve městě Hranice je již delší dobu více pracovních nabídek než registrovaných uchazečů o zaměstnání. Příčiny tohoto stavu respondenti připisují existenci průmyslové zóny a napojení města na dálnici a železnici.

Kapitola Společenská atmosféra jako hlavní téma popisuje peněžní lichvu, kterou nezávisle na sobě tematizovalo několik respondentů. Ti ji spojovali zejména s místními Romy a Policie České republiky potvrdila, že aktuálně vyšetřuje jeden případ tohoto fenoménu v Hranicích.

V další kapitole se věnujeme popisu námi monitorovaných cílových skupin (dále také jako CS). Popisujeme jak dostupnost sociálních služeb, tak problémy, na které osoby z těchto CS naráží. U některých cílových skupin se snažíme o širší přiblížení jejich života a důvodů, které vedly ke vzniku jejich nepříznivé životní situace.

¹⁵ Dříve název pro Osoby sociálně vyloučené.

¹⁶ Do této CS zahrnujeme i osoby s mentálním postižením a poruchou autistického spektra.



Za pozornost stojí osoby s dluhy. V samotném městě Hranice se počet zadlužených nevymyká celokrajským trendům. Respondenti z okolních obcí (a Mapa exekucí to potvrzuje) ale tematizovali velkou potřebu dluhového poradenství. Oproti tomu dostupnost dluhového poradenství je v ORP nízká.

Další cílovou skupinou, která stojí za zmínění, jsou Osoby s pohybovým nebo smyslovým omezením. Četnost klientů i dostupnost služeb pro tuto CS je v samotném městě vcelku dostatečná. Respondenti z okolních obcí i sami poskytovatelé služeb ale poukazovali na to, že v těchto lokalitách jsou služby dostupné méně. Na druhou stranu vzhledem k demografické křivce a odlivu obyvatel venkova do měst je poptávka v okolních obcích stále větší.

V porovnání s jinými ORP v Olomouckém kraji je v Hranicích početnější cílová skupina Cizinců. Nejsou s nimi ale spojované žádné problémové jevy. Na co všichni respondenti upozorňovali bylo „ovlivnění“ trhu s komerčním bydlením touto CS. Několikrát zaznělo, že pokud se objeví inzerát s nabídkou pronájmu bytu, majitel ho spíše pronajme pracovní agentuře, která je mu schopna zaplatit vyšší nájem, než jednotlivec či rodina.

Z monitoringu vyplynulo několik významných témat k řešení. Návrhy opatření jsou popsány jak v kapitole Bydlení, tak u popisu jednotlivých cílových skupin. Jako zásadní návrhy opatření vnímáme:

- Přenastavit koncepci městského bytového fondu
- Navýšení kapacit dluhových služeb
- Rozšíření kapacity odlehčovacích služeb

Závěr zprávy obsahuje také tematickou přílohu Stručné představení projektu Rapid re-housing (Bydlení především) Brno.



Literatura

Lískovcová, M. (2015). Možnosti rozvoje území – Základní mezioborová studie – Kraj Olomoucký – Hranice na Moravě, Praha: Fond dalšího vzdělávání

Mobilní tým. (2014). Zpráva z monitoringu obce a ORP Hranice, Olomouc: Člověk v tísni, o.p.s.

Mobilní tým. (2018). Výstupy z monitoringu vybraných obcí MAS Hranicko (nepublikovaná interní studie), Olomouc: Člověk v tísni, o.p.s.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. (2013). Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020. Získáno z <https://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>

Moravec, Š. (2006). Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In Hirt, T., & Jakoubek, M. (Ed.). Romové v osidlech sociálního vyloučení. (s. 11–69).

Moravčík, V. (Ed.). (2016). Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2015. Získáno z <https://www.drogy-info.cz/nms/vyzkum-nms/evropska-skolni-studie-o-alkoholu-a-jinych-drogach-espas-2015/>

Zieglerová A., Sociální dávky v poukázkách. Kde se vzaly a kam kráčí?, [online], dostupné na: <http://socialniinkluzie.cz/socialni-davky-v-poukazkach-kde-se-vzaly-a-kam-kraci/>, [cit. 2018-08-14].

Čada K. (2015). Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. Praha, GAC, spol. s r. o.

Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., & Novák, P. (Eds.). (2010). Primární prevence rizikového chování ve školství. Tišnov: Sdružení SCAN.



příloha č. 1 – Stručné představení projektu Rapid re-housing (Bydlení především) Brno

Padesát brněnských rodin v bytové nouzi, které byly původně bez domova (podle evropské typologie bezdomovectví ETHOS¹⁷), dostalo díky projektu v roce 2016 možnost stát se nájemníky městských bytů. Rodiny dříve bydlely převážně na ubytovnách nebo v azylových domech, popř. u známých apod. Město vyčlenilo 50 bytů ze svého bytového fondu, aby ve spolupráci s dalšími partnery – Platformou pro sociální bydlení, IQ Roma Servis a Ostravskou univerzitou – inovativní přístup otestovalo.

Na základě zahraničních zkušeností se předpokládalo, že pokud u rodin dojde ke stabilizaci bydlení a bude jim poskytnuta podpora sociálních pracovníků,lepší se i další ukazatele jako například zdravotní stav rodičů a dětí, kvalita života rodin, návrat dětí z ústavní péče, pravidelná školní docházka. Dále je předpoklad, že intervencelepší ekonomickou stabilitu rodin (zaměstnanost, práce se zadlužeností). Zároveň se sníží veřejné výdaje na tyto rodiny.

Filosofie programu předpokládá, že bydlení a case management jsou základní platformou pro řešení dalších problémů.

Na rodiny byly přitom kladeny přísné podmínky – musely intenzivně spolupracovat se sociálními pracovníky, nemít při prodlužování smlouvy žádné dluhy na nájemném ani energiích a nesměly porušovat podmínky nájemní smlouvy.

Po prvním roce vykazovaly rodiny vysokou míru udržení bydlení. V červnu 2018 prodloužilo roční smlouvu celkem 48 z 50 rodin, míra udržení bydlení tedy odpovídala 96 %. Naproti tomu bezdomovectví a pobyt v bytové nouzi má kumulativní negativní dopady na jedince i celé rodiny.

Brněnský projekt Rapid Re-Housing je mezinárodní odbornou veřejností považován za úspěšné využití konceptu Housing First (Bydlení především). Již v průběhu trvání projektu získal cenu Evropské federace národních organizací pracujících s lidmi bez domova (FEANTSA) jako nejlepší projekt řešení bytové nouze v Evropě.

Představitelé několika měst (Kadaň, Liberec, Vsetín, Chomutov, Ostrava) už Brno kvůli projektu navštívili, aby se o tomto přístupu dozvěděli více. Liberec již na základě této návštěvy spustil vlastní projekt Bydlení především.

Přístup Bydlení především v České republice ještě nebyl vyzkoušen a brněnský projekt je prvním průkopníkem. Je to také první „kontrolovaný experiment“ v sociální politice, který probíhá v České republice.

¹⁷ Dostupné na: https://www.feantsa.org/download/cz___8621229557703714801.pdf



Na zatím zveřejněných výsledcích se ukazuje, že není až tak podstatné, jaký je poměr vnějších okolností a vlastního přispění ke špatné sociální situaci.¹⁸ Účelnější než hledání viníků je přemýšlet o tom, jak stávající situaci do budoucna zlepšit.

<https://hf.socialnibydleni.org/rapid-re-housing-brno>

¹⁸ Nelze totiž tvrdit, že jde o oběti, které ke své situaci nijak nepřispěly.